

Open Hof Culemborg, 1 augustus 2021 (anderhalve-meter-dienst)

Lezingen: Jesaja 65: 17-20, Openbaring 21: 1-7, Marcus 4: 30-32

Tekst: Openbaring 21: 5

Thema: 'Hoop'

Voorganger: ds. Kees van de Vate

Lieve mensen van Jezus Christus in Culemborg,
(of waar jullie ook zijn, achter je computer, TV, of iPad),

we gaan vanmorgen de hoop vieren, de christelijke hoop. En hopen, mensen, dat is de grondslag van ons leven. Hoop is natuurlijk nodig voor ieder mens. Als je geen enkele hoop meer op je toekomst hebt, dan blijf je ter plaatse stokstijf staan, niet meer gemotiveerd om nog één been voor het andere te zetten, want waarom zou je nog? In die zin legt elke jongere die een studie waagt of die een relatie aangaat, elk ouderpaar dat een kind durft, een getuigenis van hoop af, van geloof in je toekomst, en zo'n geloof heet: hoop.

Die noodzaak van hoop geldt in het bijzonder de opvoeding van kinderen. Ik weet niet of jullie de naam van de Joodse pedagoge Lea Dasberg nog kennen. Eigenlijk zouden alle ouders, ja, alle mensen die in ons onderwijs werkzaam zijn, haar naam nog moeten kennen vanwege de 'pedagogie van de hoop' die op haar naam staat.

En daarvoor neem ik jullie even mee naar een tijd zo'n 40 jaar geleden, het jaar 1980, naar de ergste jongerenrellen van toen. Nu pas, 40 jaar later, maken wij in ons land rond corona en de avondklok ergere rellen mee. Die jongerenrellen van toen vonden plaats in Amsterdam tijdens de kroning van Beatrix, jullie weten het misschien nog, onder de leus: *geen woning, geen kroning!* In de straten van Amsterdam vond een veldslag plaats tussen de ME en de jongeren.

In hetzelfde jaar 1980 begon Lea Dasberg als hoogleraar pedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam. En zij vroeg zich bij haar aantreden af welke boodschap de kinderen en jongeren in haar dagen eigenlijk meekregen vanuit de toenmalige maatschappij en het onderwijs. Dat was volgens haar een boodschap zonder hoop, zonder enige hoop voor de toekomst. Een beetje ironisch vatte zij het zo samen: "Vader worden is tegenwoordig autoritair, moeder worden is ongeëmancipeerd, zieke mensen beter maken is meewerken aan de overbevolking van deze wereld, en een actieve rol in het bedrijfsleven is meewerken aan de groei waar onze wereld tenslotte aan ten onder gaat. Wat stellen we kinderen dan nog in het vooruitzicht als ze hun best doen, vroeg ze zich af, waar laat men jongeren nog voor leren? Als je geen idealen meer mag hebben, als niets meer van betekenis lijkt te zijn, dan rest je alleen nog maar vluchtgedrag." Vandaar volgens haar de toenmalige rellen (en de rare fratsen van de jongeren nu).

Lea Dasberg's hoop op een *pedagogiek van de hoop* is helaas ijdel gebleken. Daar is in onze maatschappij weinig of niets van terecht gekomen, terwijl die in onze tijd, misschien wel juist in onze tijd weer erg actueel en urgent zou moeten zijn.

Wat doen wij tegenwoordig om kinderen en jongeren te helpen betekenis te geven aan alle ellende die vaak ongefilterd hun wereld binnenkomt? Is er nog hoop voor de kinderen en jongeren van onze wereld als ze al die verhalen moeten aanhoren over een aarde die ten onder zal gaan aan de klimaatcrisis, stijgende zeespiegels, een coronapandemie die bij ons zal blijven,

overbevolking, corruptie en stromen migranten, onze kant uit, om nog maar even te zwijgen van de grote aantallen nucleaire wapens in handen van autoritaire, onverantwoordelijke leiders van deze wereld. Is er in onze maatschappij nog hoop te vinden voor een jong stel om een betaalbare starterswoning te vinden, of voor de jonge ouders als zij jarenlang door onze belastingdienst zijn uitgeknepen?

Om nog maar te zwijgen van het lot van kinderen en jongeren in de vluchtelingenkampen in de Moria's van deze wereld en van de baby's die daar door de ratten worden gebeten terwijl Europa de andere kant opkijkt.

Dan moeten we het toch niet gek vinden als hier jongeren uit hun digitale krochten tevoorschijn komen en rellend door onze binnensteden trekken, of jonge boeren op hun tractoren naar het Malieveld, niet uit idealisme maar gewoon omdat zij geen gat meer zien in hun toekomst. Het laatste woord over de oorzaken van deze rellen is nog lang niet gezegd, maar mijn diepste diagnose is dat onze neoliberale maatschappij de jongeren alle hoop heeft ontnomen en hun de toekomst uit handen heeft geslagen. En die nemen zij nu dus alvast rellend en plunderend terug. Onze maatschappij vertoont ernstige tekenen van wanhoop.

Ik denk dat het de dure plicht van kerk en geloof, van ons allemaal, is om die hoop aan de jongeren van onze maatschappij terug te geven. Dan zijn zij misschien weer bereid om naar die 50-plus-kerk terug te keren, en te leren over de christelijke hoop en van daaruit hun leven nieuwe zin, glans en toekomst te geven.

En, eerlijk gezegd, de kerk was daarbij ooit de wereld eens een keer voor. Al 60 jaar geleden, 20 jaar voor de pedagogie van de hoop van Lea Dasberg, werd er op deze aarde al een *theologie van de hoop* geboren, in de vorm van een revolutionair boek van een Duitse theoloog, Jurgen Moltmann. *Theologie der Hoffnung*, heet het, theologie van de hoop. Ik ben het nu, in de stilte van de vroege morgen, nog in mijn warme bed, in het holst van de nacht, in het kleine lichtcirkeltje van mijn bedlampje, met rooie oortjes nog steeds aan het lezen.

Nee, ik kan het jullie niet aanbevelen. Het is echt een vreselijk boek. Meer dan 300 bladzijden met ingewikkelde Duitse zinnen van 5, 6, 7 regels lang, opgestuft met allerlei theologische en filosofische beschouwingen. Ook vind je er weinig Bijbelteksten in maar des te meer wetenschappelijke Bijbels-theologische achtergronden.

Maar toch brandt er een vuur onder die ingewikkelde woorden, een vuur van geloof, een vlam van hoop, een vuur van liefde, een vuur dat uitgaat van de kruisiging en de opstanding van Jezus Christus voor de *Godless* en de *Godforsaken* van deze wereld, voor de zondaars en de bedelaars van deze wereld, een vuur dat zich in hoop, belofte en vervulling uitstrekt naar de grote, onvoorstelbare toekomst van God voor deze wereld, de voleinding waarvan de Eeuwige Zelf in onze tekst uit het laatste Bijbelboek Openbaring zegt: Zie, kijk, let op: Ik maak alles nieuw!

De hoop van Jurgen Moltmann op een *theologie van de hoop* in de kerk, is evenals die van Lea Dasberg op een *pedagogie van de hoop*, helaas ijdel gebleken. Ik hoor er zelden meer wat van. Ze mediteren tegenwoordig liever. Moltmann heeft internationaal nog wel via de Wereldraad van Kerken best veel invloed gehad, maar van die Wereldraad van Kerken hoor ik tegenwoordig niets meer. Ze zitten daar blijkbaar ook al bij de pakken neer. Ja, mensen, gelovigen en idealisten hebben het tegenwoordig niet gemakkelijk in deze wereld.

Maar die goddelijke boodschap van hoop, belofte en toekomst, van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, is essentieel voor onze wereld en voor ieder mens, ook voor jou en mij. Het is de

brandstof in onze motor op weg naar de goede bestemming van ons leven. Anders blijven wij stilstijf stil staan op onze weg, zonder hoop. En stilstand is achteruitgang. Die hoop hebben wij nodig.

Nee, dit wordt geen verhaal van passiviteit, van *Stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw*, de weg van zoveel moderne meditatie.

De ziener Johannes mag door een open deur in de hemel zien en hij ziet in zijn visioen God op zijn heerserstroon zitten. Daar gaat het dus over Gods koninkrijk, over die centrale boodschap van Jezus Christus. Onze Bijbel in Gewone Taal heeft voor dat koninkrijk een veel mooier woord: daar heet het Gods Nieuwe Wereld. In het Onze Vader bidden we daar niet: Laat uw koninkrijk komen, maar: Laat uw nieuwe wereld komen!

Een nieuwe wereld waarin God zegt: *Let op, Ik maak alles nieuw!* met dat schitterende woordje nieuw. En dat Bijbelse woordje nieuw betekent hier echt gloednieuw. In de voleinding van onze wereld worden niet de oude toestanden van onze wereld opgelapt. Het oude normaal van dood en verderf komt niet terug, nee, het gaat naar een nieuw normaal. God zal alle tranen uit hun ogen wissen, staat er. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen pijn, geen jammerklacht. Er zal geen Moria meer zijn in de nieuwe wereld. Alles wordt gloednieuw. Er komt een nieuwe hemel en zelfs een nieuwe aarde. Ja, die nieuwe hemel zal ons misschien een zorg zijn, daar wonen wij niet. Maar die nieuwe aarde des te meer. Daar wonen we wel: verlies van biodiversiteit, klimaatcrisis, stijgende zeespiegel, klimaatvluchtelingen, *het zal niet meer zijn*. Zelfs onze aarde wordt nieuw. We hoeven ons meer niet met de moed der wanhoop in te zetten voor klimaat en biodiversiteit, want God belooft dat onze inzet zin heeft. Groen is de kleur van de hoop.

Want die nieuwe wereld van God gaat niet buiten ons om. Die vraagt om ons. Ook wij worden nieuw en dus wordt er iets van ons verwacht. Moltmann beschrijft dat in zijn *Theologie van de hoop* misschien wat theologisch, zo: de kruisiging en de opstanding van Jezus Christus spreken elkaar volstrekt tegen. Aan het kruis lijdt de Zoon van God en Hij sterft van God verlaten aan onze dood, aan onze schuld, aan al onze menselijke ellende. De Zoon van God is dood, morsdood, en de Vader gaat in zijn liefde door zijn diepste verdriet omdat zijn Zoon dood is. God huilt in de hemel. Maar met Pasen staat Jezus Christus in de vroege morgenstond weer in levende lijve voor ons, vol van belofte voor onze toekomst.

Er bestaat geen groter tegenstelling dan tussen het kruis en de opstanding, zegt Moltmann. Het spreekt elkaar tegen, dood tegenover leven, duisternis tegenover licht, verdriet tegenover vreugde, doem tegenover belofte. En waar wij nu toe geroepen zijn als Gods medewerkers aan de toekomst van zijn nieuwe wereld, dat is om die tegenstelling tussen kruis en opstanding te overwinnen. Om wat morsdood is, nieuw leven te geven. Om wat in diepe duisternis gehuld is, nieuw licht te brengen. Om wat gedoemd was onder te gaan, de belofte van een nieuwe toekomst te geven.

Zeker, het is Gods nieuwe, groene wereld en Hij doet het meeste werk, maar de verwezenlijking ervan gaat niet buiten ons om. Het is niet *stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw*.

De schrijver van de brief aan de Hebreëën, die eerst zulke mooie woorden spreekt over de hoop als het anker van onze ziel, roept ons vervolgens op tot actie. Hef je slappe handen op, roept hij ons toe, strek je knikkende knieën! Die roep komt tot ieder van ons. En als je zo naar de mens gezien, niet veel meer kan bijdragen, door je handicap of door je hoge leeftijd. Dan bid je maar dat de stukken eraf vliegen!

Misschien klinkt er nu een stemmetje binnen in ons dat dit allemaal ongerechtvaardigd optimisme is. Maar, mensen, geloven is geen gok. Geloven is in de Bijbel vertrouwen op God, een soort oervertrouwen op de Eeuwige die ons zelfs over de grens van dood en leven trouw blijft en ons allemaal ooit nieuw wil maken.

En vraag maar eens aan een pedagoog als Lea Dasberg hoe nodig voor een kind een fikse portie oervertrouwen, basisvertrouwen in het leven is, geloof aan je toekomst, hoop voor jou, als kind. Ons kinderverhaal moet wel goed aflopen! Moltmann schrijft in zijn boek dat hij ons allemaal wil injiceren met hoop. In onze coronatijd zou hij schrijven: vaccineren met hoop. Hoop is het enige vaccin dat onze toekomst redt!

Onze lector heeft die mooie gelijkenis van Jezus over het mosterdzaadje gelezen en ik heb dat mosterdzaadje mogen uitleggen als een beeld van hoop op Gods nieuwe wereld.

De twee andere Bijbellezingen die zij deed, uit de profeet Jesaja en het boek Openbaring beginnen allebei met een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. En ook dat zijn beelden van hoop. En wat een mooie bijna dichtertelijke beelden voor onze toekomst zijn dat, die nieuwe hemel en die nieuwe aarde.

Er zijn er nog meer in de lezingen, de Bijbel staat er namelijk vol mee: een heilige stad, waar wij als pelgrim heen op weg zijn en die zich om de laatste hoek van ons leven, voor onze ogen zal ontrollen! Dat zijn eigenlijk twee beelden van hoop, die pelgrim voor onszelf, mensen in geloof onderweg, en die heilige stad waarheen wij op weg zijn als naar de goede bestemming van ons leven. Die heilige stad in de Bijbel, dat weten we, dat is natuurlijk Jeruzalem. Tegenwoordig helaas niet meer zo heilig, eerder een stad van haat dan van liefde, maar in de Bijbel was Jeruzalem nog wel heilig.

We komen die heilige stad Jeruzalem tegen in onze lezing uit de profeet Jesaja, die onverbeterlijke kijker in de toekomst. Hij zegt het namens God tot de sombere en uitgebluste inwoners van Jeruzalem: Ik herschep Jeruzalem in een jubelende stad en Ik schenk haar bevolking vreugde. Een festival van vreugde voor de stadsbewoners!

Nou, dat was wel dringend nodig voor het Jeruzalem en de Jeruzalemmers van toen. We moeten ons inderdaad geen mooie voorstelling maken van de hun situatie. Jesaja profeteerde in de stad voor een groepje Joden die van de Perzische koning Cyrus hadden mogen terugkeren vanuit de ballingschap naar het land van hun vaders. Zij woonden rond en in het ooit verwoeste Jeruzalem. Dit gebiedje stond bekend onder de naam: Hoge priesterlijk Domein, want er was geen koning meer in Israël. De hogepriester van de stad deed dat er maar bij.

Voor de toestand van de stad, lees het begin van het boek Nehemia. Nehemia was de schenker van de Perzische koning Artaxerxes. Hij had van hem toestemming gekregen om de muur van de stad te herbouwen. In Jeruzalem aangekomen rijdt hij 's nachts op zijn ezeltje rond de stad maar hij moet omkeren omdat hij gewoon niet over de bergen puin heen komt. Voor ons een kijkje in de puinhopen van Valkenburg, Dinant of Ahrweiler. De bevolking zit somber bij de pakken neer terug te kijken naar het verleden. Hun toekomst is vertrokken. Zij zien het niet meer zitten.

Maar juist aan die mensen van Jeruzalem, juist misschien aan mensen zoals wij, belooft de Eeuwige dus een nieuwe hemel en een nieuwe aarde! Ze krijgen weer een toekomst, die zelfs in levensjaren wordt gemeten. Er zal daar geen zuigeling meer zijn die slechts enkele dagen leeft, belooft de Eeuwige, geen grijsaard die zijn jaren niet voltooit, want een kind zal pas sterven als honderdjarige! In de stad van God mogen we allemaal honderd jaar worden!

Dezelfde klanken vinden wij in Openbaring, het laatste Bijbelboek – dat kijkt niet terug, maar dat kijkt juist vooruit.

Daar komen wij de ziener Johannes tegen, op het eilandje Patmos. Er waren vervolgingen over de christenen uitgebroken, en Johannes was verbannen naar het Patmos, ver weg van de heilige stad Jeruzalem. Daar zou hij nooit meer komen en in dat ballingsoord breekt zijn geest kapot van heimwee. Hij krijgt er zelfs een visioen van, maar het is een bemoedigend visioen.

Hij ziet de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem uit de hemel neerdalen, bij God vandaan. En misschien voelt u zich ook wel eens verbannen, ver weg van de stad van je leven, in deze tijd van corona en hoosbuien, van klimaatcrisis en andere ellende.

Maar dan verschijnen voor ons allen aan onze horizon vanmorgen die beelden van hoop, die nieuwe hemel, die nieuwe aarde, die heilige stad Jeruzalem, waarheen wij als pelgrims op weg zijn, die stralende beelden uit de theologie van de hoop. God wil ons allemaal vaccineren met hoop!

Amen.